

Olje- og energidepartementet

NO 956 911 117 MVA

Vår dato: 19.08.2022

Vår ref: Kristine Jacobsen

Deres ref:

Høringssvar – NOU 2022:3 På trygg grunn

Bakgrunn for saken.

Etter raset i Gjerdrum, som krevde 11 menneskeliv, inklusive et ufødt barn, ble det ved kongelig res. nedsatt et utvalg som skulle se på årsaken til skredet, og vurdere tiltak for å styrke forebyggingen av slike skredulykker i hele landet. Dette utvalget har utarbeidet denne NOU som nå er på høring.

NOU 2022:3 inneholder tiltak, regelverksendringer, ansvarsdeling, og forvaltningspraksis.

Det vises til en nullvisjon for dødsfall som følge av skred, og at faren for skred på generell basis nå er høyere enn den behøver å være.

Utvalget snakker herunder også om grunneiers ansvar og plikter. Utgangspunktet etter rettspraksis er at grunneier har ansvaret for å sikre egen eiendom. Noe lovpålagt plikt om å sikre mot naturskade finnes imidlertid ikke, og det er også klare mangler i naturskadeforsikringsloven og naturskadeerstatningsloven. Utvalget har med bakgrunn i de uklare ansvarsforhold som er i dag, levert forslag til en ny natursikringslov. Roller og ansvar mellom stat, kommune, tiltakshavere og grunneiere skal utgreies og utarbeides gjennom en veileder utgått fra departementsnivå. Det må også etableres nasjonale rutiner og retningslinjer.

NORSKOGs innspill.

Det er vanskelig å være mot gode intensjoner, og NORSKOG er også enige med utvalget at det trengs enn opprydding og klargjøring over roller og ansvar mellom stat, kommune, tiltakshavere og grunneiere.

Som med alle lange utgreiinger som griper inn i en rekke forhold, vil det kunne påpekes selvmotsigelser. Dette er også viktig, da det danner grobunn for å se de ulike momentene i sammenheng, få innspill på momenter som er uteglemt eller gitt en annen verdi, og for å ende opp med en løsning som så langt det er mulig hensyntar flest mulig på en riktig og rettferdig måte.

Det er åpenbart gode intensjoner bak NOU'en, og en opprydding i kartlegging, tiltak, ansvar, regler og enhetlig praksis er absolutt på sin plass. Dette har vært, og er, et stort hull som har behøvd å fylles.

Når det kommer til Naturskadesikringsloven som er foreslått, er dette også en lov som kan dekke inn et noe rettsløst og usikkert område. NORSKOG er ser imidlertid med bekymring på at det kan bli vedtatt lover og lovendringer som ikke hensyntar de praktiske konsekvensene, og som kumulert sett påfører grunneiere en urimelig stor byrde for å sikre det samfunnsgode trygg grunn er. Det kan rokke ved etablerte grunneierrettigheter, erstatningsrett, og skape ytterligere diskurs om ansvar.

For det konkrete lovforslaget er det grunn til å påpeke at dette ikke slik vi ser det klargjør grunneiers plikter på tilstrekkelig vis. Lovforslaget åpner opp for betente spørsmål om formuesoverføring fra landbruk og skogbruk til storsamfunnet, forholdet til EMK art.1-1, og pålegger grunneier potensielt et for tyngende ansvar og urimelige kostnader.

Det er grunn til å stille seg bak regelrådets utsagn om dette i deres høringsuttalelse om denne NOU:

«...utredningen er mangelfull når det kommer til beskrivelsen av praktiske og administrative forhold, herunder berørt næringsliv. Det fremstår uklart hvilke kostnader grunneiere i fremtiden vil kunne få som følge av en økning i kartleggings- og sikringstiltak. Spørsmål knyttet til hvordan ansvar skal plasseres i fremtiden uten at enkelte bedrifter/grunneiere blir sittende igjen med en uforholdsmessig stor kostnad burde vært nærmere utredet. Det samme gjelder ordningen med naturskadeforsikring i kombinasjon med ordinær forsikring og hvordan man kan innrette den så den gir bedre insentiver til sikring mot kvikkleireskred i fremtiden.»

Konkret om lovforslaget.

Det inntas en plikt for grunneiere om å varsle kommunen om forhold på eiendommen som kan medføre risiko for naturskade. Dette hensyntar ikke eiendomsstruktur, terreng og eierforhold i Norge, og pålegger grunneier å foreta faglige vurderinger det vanskelig kan sies å kunne forvente at en grunneier skal kunne ha tilstrekkelig kunnskap om.

Kommunen skal kunne forby hogst eller annen utnyttelse, eller kreve avstått fast eiendom eller rettigheter i fast eiendom når det er nødvendig for å gjennomføre tiltak til sikring mot naturskade. Det er her ikke inntatt noe om erstatning eller ekspropriasjon, selv om dette åpenbart må og bør belyses.

Kommunene skal i tillegg kunne pålegge grunneiere å sikre eiendommen mot naturskade, samt at det skal kunne nedlegges bygge- og deleforbud på hele eller deler av eiendommer som ligger i potensielle fareområder for naturskade. Erstatning er heller ikke en tematikk her. Videre skal grunneier kunne få en vedlikeholdsplikt for pålagte tiltak etter loven, og også å måtte koste deler av sikringstiltak selv.

NORSKOG mener det å ikke si noe om byrdenes omfang, refusjonsretter og muligheter, retten til erstatning og eiendomsvernet i menneskerettighetene, er vesentlige mangler som gjør oss urolig for hva som her er tiltenkt.

Når man står overfor en situasjon med klimaendringer og mer ekstremvær, og samtidig forbedret metodikk for registrering av naturfarer, vil det antas at flere etter hvert vil oppleve å bo i en faresone. NORSKOG kan ikke se at utvalget har vurdert grunneiers tap og ulemper her. Her kunne det vært vurdert kompensasjonsordninger for bortfall av eiendomsverdi ved salg eller ved restriksjoner i bruk og utnyttelse.

Slik dagens rettstilstand er, skal det mye til før et fareområde blir erklært ubeboelig og med det utløser erstatning. Det gis også erstatninger gjennom stat eller forsikringsordninger til de som blir rammet av naturkatastrofer, mens de som lever med konstante risiko for den slags ikke får kompensert noe. Disse skal likevel kunne pålegges kostbare sikringstiltak. Man havner da i en situasjon hvor det for fremtiden kommer til å være mange som taper store verdier på sine eiendommer, men som ikke nødvendigvis har krav på noe. Når det i tillegg er lettere å ekspropriere et område etter naturskadens inntreden enn før, gir dette lite rom for å operere preventivt. Dette selv om det er lettere med forebygging enn brannslukking.

Da naturskadelov, naturskadelov, lov 9. juni 1961 nr. 24, kom i 1961, sto det i lovens forarbeid at «Det er i full overensstemmelse med det sosiale syn som preger vår øvrige lovgivning at det offentlige yter bistand til dem som rammes av slik ulykke». Det er grunn til å lese den et par ganger også i dagens kontekst. En rubrisering av ansvar på dette området, kan fort føre til ansvarspulverisering.

Slik forslaget fremstår nå, er mangel på finansiering og økonomiske midler en vesentlig faktor. Men det kan for alle tilfeller ikke bli slik at kostnaden da skal dyttes på grunneier uten at dette er tilstrekkelig hjemlet og rimelighetsvurdert. Spesielt urimelig blir dette der man kan tenkes en dobbeltap for grunneier. Grunneier må avstå fra påregnelig bruk av eiendommen sin for å beskytte annen infrastruktur, og skal i tillegg måtte betale for det.

Nødvendige sikringstiltak vil ikke være gratis. Å overlate slike til den enkelte grunneier med ansvar og erstatning som riset bak speilet, vil likevel medføre at mange ikke er i økonomisk stand til å foreta tilstrekkelig gode nok sikringstiltak. Å overlate byrden til kommunen fjerner belastningen fra den enkelte grunneier, men også her vil man da se store forskjeller mellom de ulike kommunene, gitt ulike økonomiske forutsetninger. Det beste ville være å anse Staten som nærmest til å bære denne risikoen og kostnaden, fordi man da får en enhetlig og god samfunnsløsning, lik for hele landet.

Oppsummeringsvis mener NORSKOG at ansvar og kostnader må utgreies nærmere, og at den enkelte grunneier ikke kan pålegges ytterligere byrder for å oppfylle tiltak som gagnar storsamfunnet. Skogbruk og landbruk er nødvendige næringer som har vært der «til alle tider» og dermed bør ha det sterkeste vernet jf. prinsippet om først i tid, best i rett. Skal det likevel måtte bli slik at grunneiers interesser og bruk må vike, må dette fullt ut erstattes som den formuesoverføringen til samfunnet det faktisk er.

Mvh.

Kristine Jacobsen
Jurist
NORSKOG